

INGLIZ TILIDA INSON XARAKTERIGA OID MAQOLLARNING LEKSIK-SEMANTIK GURUHLARI

Sabirova Nilufar Sharifboyevna

Urganch RANCH texnologiya universiteti

Lingvistika (ingliz tili) 2-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20376546>

ARTICLE INFO

Received: 20th May 2026

Accepted: 21st May 2026

Published: 25th May 2026

KEYWORDS

maqol, leksik-semantik guruh, ingliz tili, xarakter, semantika, frazeologiya, lingvokulturologiya, xalq og'zaki ijodi, baholash semantikasi, kommunikativ vazifa.

ABSTRACT

Mazkur maqolada ingliz tilidagi inson xarakteriga oid maqollarning leksik-semantik xususiyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida maqollarning mazmuniy guruhlarga ajralishi, ularda insonning ijobiy va salbiy xarakter xususiyatlarining ifodalanishi hamda xalq dunyoqarashining til orqali aks etishi o'rganiladi. Shuningdek, maqollarning semantik tuzilishi, tarbiyaviy ahamiyati va kommunikativ vazifalari misollar asosida yoritiladi.

Kirish. Maqollar xalq og'zaki ijodining eng qadimiy va sermazmun janrlaridan biri hisoblanadi. Ular xalqning hayotiy tajribasi, madaniyati, axloqiy qarashlari hamda dunyo haqidagi tasavvurlarini o'zida mujassamlashtiradi. Ayniqsa, inson xarakteriga oid maqollar jamiyatning ma'naviy qadriyatlarini ifodalashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Ingliz tilidagi maqollarda insonning turli xarakter xususiyatlari mehnatsevarlik, halollik, jasorat, sabr-toqat, ayyorlik, dangasalik kabi fazilat va illatlar keng tasvirlanadi. Mazkur maqollar nafaqat tarbiyaviy ahamiyatga ega, balki tilning leksik va semantik boyligini ham namoyon qiladi.

Adabiyotlar sharhi. Paremiologiya sohasida ko'plab olimlar ilmiy tadqiqotlar olib borganlar. Xususan, V. Mider, A. Dundes, G.L. Permyakov kabi olimlar maqollarning semantik va madaniy xususiyatlarini o'rganganlar.

V. Mider maqollarni xalq tajribasining qisqa va obrazli ifodasi sifatida baholab, ularning kommunikativ vazifasiga alohida e'tibor qaratadi. G.L. Permyakov esa maqollarni semantik guruhlarga ajratish tamoyillarini ishlab chiqqan va ularning struktur-semantik tahliliga asos solgan.

O'zbek tilshunosligida ham maqollarni o'rganish borasida muhim ilmiy izlanishlar amalga oshirilgan. M. Sodiqova, Sh. Rahmatullayev va boshqa tadqiqotchilar maqollarning lingvistik xususiyatlari, milliy-madaniy mazmuni hamda tarbiyaviy ahamiyatini yoritganlar. Mazkur ilmiy qarashlar ingliz tilidagi inson xarakteriga oid maqollarni leksik-semantik guruhlarga ajratishda nazariy asos vazifasini bajaradi.

Muhokama va natijalar. Tahlillar natijasida ingliz tilidagi inson xarakteriga oid maqollar quyidagi leksik-semantik guruhlarga ajratildi:

1. Mehnatsevarlikni ifodalovchi maqollar. Bu guruhdagi maqollar insonni mehnat qilishga, harakat va tirishqoqlikka undaydi.

Misollar:

*"No pains, no gains."
"Practice makes perfect."*

Mazkur maqollarda mehnat muvaffaqiyatning asosiy omili sifatida talqin qilinadi.

2. Halollik va rostgo'ylikni ifodalovchi maqollar. Bunday maqollar jamiyatda halollikning muhim fazilat ekanligini ko'rsatadi.

Misollar:

"Honesty is the best policy."

"A good name is better than riches."

Bu birliklar orqali insonning obro'si va axloqiy pokligi ulug'lanadi.

3. Sabr-toqat va bardoshlilikni ifodalovchi maqollar. Mazkur guruhdagi maqollar insonni qiyinchiliklarga bardosh berishga chaqiradi.

Misollar:

"Patience is a virtue."

"All things come to those who wait."

Ushbu maqollarda sabr inson kamolotining muhim belgisi sifatida tasvirlanadi.

4. Dangasalik va loqaydlikni ifodalovchi maqollar. Salbiy xarakter xususiyatlarini ifodalovchi maqollar tarbiyaviy ahamiyatga ega.

Misollar:

"An idle brain is the devil's workshop."

"Lazy hands make a man poor."

Bu maqollar dangasalikning salbiy oqibatlarini ko'rsatadi.

5. Ayyorlik va ehtiyotkorlikni ifodalovchi maqollar. Mazkur maqollar insonlar o'rtasidagi munosabatlarda hushyorlik va tajribaning muhimligini anglatadi.

Misollar:

"A fox is not taken twice in the same snare."

"Once bitten, twice shy."

Bu birliklarda obrazlilik va metaforik ma'no kuchli namoyon bo'ladi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ingliz maqollarida inson xarakteri asosan baholash semantikasi orqali ifodalanadi. Ijobiy fazilatlar ulug'lansa, salbiy xususiyatlar tanqid qilinadi. Shu tariqa maqollar jamiyatning axloqiy me'yorlarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa. Ingliz tilidagi inson xarakteriga oid maqollar xalqning tarixiy tajribasi, madaniy qadriyatlari va axloqiy qarashlarini aks ettiruvchi muhim til birliklaridir. Ularni leksik-semantik jihatdan tahlil qilish orqali xalq dunyoqarashi va mentalitetini chuqurroq anglash mumkin. Tadqiqot natijasida maqollar mehnatsevarlik, halollik, sabr-toqat, dangasalik va ayyorlik kabi semantik guruhlarga ajratildi. Ushbu maqollar insonning ijobiy va salbiy fazilatlarini baholash orqali tarbiyaviy va kommunikativ vazifani bajaradi.

Shuningdek, maqollar tilning obrazliliigi va ekspressivligini oshirib, nutqning ta'sirchanligini kuchaytiradi. Shu sababli ularni lingvistik, madaniy va pragmatik jihatdan tadqiq etish zamonaviy tilshunoslikning dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mieder W. *Proverbs: A Handbook*. – Westport: Greenwood Press, 2004.
2. Permyakov G.L. *From Proverb to Folk-Tale*. – Moscow: Nauka, 1979.
3. Dundes A. *On the Structure of the Proverb*. – New York, 1981.
4. Rahmatullayev Sh. *O'zbek tilining frazeologik lug'ati*. – Toshkent: O'qituvchi, 1992.
5. Sodiqova M. *O'zbek xalq maqollari semantikasi*. – Toshkent, 2001.
6. Crystal D. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. – Cambridge University Press, 2003.
7. Oxford Dictionary of English Proverbs. – Oxford University Press, 2015.
8. Safarov Sh. *Pragmalingvistika*. – Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2008.